

akademski list

broj 91* godina XXXII

PREMIJING

g-magazine.rs

Intervju:

Feliks Romulijana
Studenti **roditelji**

Staša Nikolić

Duško Radović i TV **Željko Obrenović**

ISSN 1451-1584

STRIPARNICA

UL. Milojka Lešjanina 1
Niš

tel.018/242-261

Uvodnik

Zašto?

Zašto?

Zato što je Duško Radović znameniti Nišlija.

Zato što je na slovo na slovo znamenita serija.

Zato što je Velja znameniti novinar.

Zato što postoje studenti-roditelji.

Zato što sa bebom (ni)je lakše kroz studije.

Zato što se Željko igra s rečima.

Zato što su mange vredne upoznavanja.

Zato što pored ostrva postoje i zemlje majmuna.

Urednik

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)

Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)

Dobrovoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)

Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)

Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)

Dejan N. Kostić od 2010. (br. 60-)

AKADEMSKI LIST PRESSING

Godina XXXII, broj 91- zima 2022.

Izdavač:

**STUDENTSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:

Dejan N. Kostić

Pomoćnik urednika: **Jovan Živković**

Tehnički urednik: **Milena Lazarević**

Lektura: **Ksenija Stamenković,
Aleksandra Stojiljković, Dragana
Dimitrijević**

Redakcija: **Marko Stojanović, Vladan
Stojiljković, Aleksandar Đurić, Jovana
Kovačević, Maša Stojiljković, Sara
Stanojković, Danica Popović, Jelena
Ilić, Milena Živanović, Andrijana
Adamović, Gabrijela Jevtić, Petra
Nešić, Aleksandar Stošić, Luka
Vidosavljević, Ganja Nikolić**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**

Fax: **018/523120**

E-mail: **siic.nis@gmail.com**

Internet prezentacija:

www.pressing-magazine.rs

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa: **Kreativni centar print, Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Izdavanje ove publikacije i realizacija projekta "Studenti roditelji" podržana je od strane Grada Niša, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstva kulture i informisanja. Stavovi izneti u podržanom projektu ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

Sadržaj

strane:

06 - 10

Dušan Radović - pisac iz rtv studija

Na slovo, na slovo D. R.

Piše: Velja Petković

10 - 15

Putevima rimskih Imperatora

Galerijeva Feliks Romulijana

Piše: **Vladan Stojiljković**

16 - 21

Studenti roditelji

Sa bebom kroz studije

Autori: **Jovana Kovačević, Jovan Živković,**

Maša Stojiljković, redakcija

22 - 24

Intervju: Staša Nikolić

Gluma između istoka i zapada

Razgovarala: **Milena Živanović**

25 - 27

Intervju: **Željko Obrenović**

Igram se rečima dok svaka ne
legne na svoje mesto

Razgovarao: **Marko Stojanović**

28 - 29

Japanska škola strip

Upoznavanje mangi

Piše: **Andrijana Adamović**

30

Return to Monkey Island

Nova avantura na ostrvu majmuna

Piše: **Aleksandar Đurić**

Konkurs za najbolje pesme i priče

STUDENSKO PERO

Ukoliko ste student osnovnih, master ili doktorskih studija Univerziteta u Nišu i volite da pišete, pozivamo Vas da učestvujete na konkursu "Studentsko pero" koji raspisuje Studentski kulturni centar Niš i Akademski list Presing.

Na književnom konkursu mozete učestvovati sa najviše 3 pesme ili priče (maksimalne dužine 10 hiljada karaktera). Od pristiglih radova stručni žiri će iz obe kategorije izabrati tri najbolja.

Najbolje očekuju i novčane nagrade:

- za dva prva mesta po 15.000 dinara**
- za dva druga mesta po 10.000 dinara**
- za dva treća mesta po 5.000 dinara**

Svoje pesme i priče možete slati na mejl adresu:

studentskopero@skc-nis.com,
sa naznakom " za književni konkurs Studentsko pero"

Rok za slanje 31. januar 2023. godine, a za sve dodatne informacije možete nam se obratiti na telefon 018/523364.

Srećno!

PRESSING

SKC Niš

Piše: Velja Petković

Dušan Radović – pisac iz rtv studija

Na slovo, na slovo D. R.

Kad god se neko začudi zašto Dušana Radovića izučavamo kao stvaraoca za medije – novine, radio i televiziju, kad je on ozbiljan književnik, potegnem najjači štih koji imam, citat priređivača Radovićevih sabranih spisa „Baš svašta“ Miroslava Maksimovića: „On je prvi naš medijski autor, prvi značajan srpski pisac koji je, kao pisac, ozbiljno shvatio moderne medije i profesionalno im pristupio“.

To ne umanjuje njegov značaj utemeljivača moderne srpske književnosti za decu, jer je već prvom knjigom pesama „Poštovana deco“ (1954) načinio prevrat u pisanju za najmlađe čitaoce i njihovom uvažavanju umesto dodvoravanju koje je i danas prisutno i time ovu vrstu literature svrstava u nižu kategoriju „stihovanja“ sa banalnim rimama.

Prva književna dela Dušana Radovića pojavila su se u vreme modernističkog preokreta i raskida sa socrealizmom koji su izvršili Miodrag Pavlović, znamenitom knjigom „87 pesama“ (1952) i Vasko Popa zbirkom pesama „Kora“ (1953). Kritičari često navode da se Radović oglasio već naredne godine knjigom „Poštovana deco“, zaboravljajući da je on „debitovao“ u elektronskom mediju, radio-igrom „Kapetan DŽon Piplfoks“ (1953). Taj previd se može razumeti opštim trendom da se tekstovi pisani za medije dugo nisu smatrali umetnički vrednim, iako su mnoga značajna književna dela nastala po narudžbi dečje i omladinske redakcije Radio-televizije Beograd. Među prvim takvim tekstovima bila je Radovićeva radio-igra o penzionisanom gusaru Piplfoksu. Mladi pisac bio je među partizanima koji su 20. oktobra 1944. godine oslobodili Beograd, zajedno sa sovjetskom Crvenom armijom. Po završetku rata podneo je zahtev za demobilizaciju da bi studirao književnost na Filozofskom fakultetu. Razočaranje je usledilo već na prvom semestru, program nastave bio je sasvim drugačiji od očekivanog, tako da je umesto studiranja odabrao posao blagajnika studentske menze. Ispostavilo se da ga je to potpuno udaljilo od fakulteta, jer je stalno brinuo da nešto ne pogreši oko prikupljanja novca za bonove, što mu je oduzimalo mnogo vremena. Povratak pisanju bio je uteha za dvostruki neuspeh – nesnalaženje i na studijama i na poslu blagajnika. Što su neuspesi bivali veći, to je mladi Radović više pisao ali bez prilike da nešto objavi. Tako je početkom 1947. godine poslao jednu pesmu novopokrenutom listu „Poletarac“ pod pseudonimom Rajka Tokić i imao sreće da se ona dopadne i urednici Jeleni Bilbiji ali i Branku Ćopiću i Arsenu Dikliću koji su se spremali da potraže mladu pesnikinju na adresi naznačenoj na koverti. Mladi Radović je već u februaru dobio posao u redakciji, da bi u jesen postao glavni i odgovorni urednik „Pionirskih novina“. Usledili su gotovo pravilni sedmogodišnji ciklusi rada u elektronskim medijima: od 1952. radio je kao urednik u redakciji programa za decu Radio Beograda, a to isto od 1960. na Televiziji Beograd, gde se zadržao do 1967. godine. Šezdesetih godina nastala je TV serija za decu „Na slovo, na slovo“ (1963-1965), jedna vrsta „elektronskog bukvara“ za najmlađe gledaoce u režiji Vere Belogrlić. Snimljene su 34 epizode koje nažalost nisu sačuvane, već su presnimljene. Bile su realizovane u crno-belaj tehnici, a „rimejk“ 1975. u boji, ali je snimljeno samo 13 epizoda, na osnovu scenarija koji su bili kolaži najuspelijih delova prvobitnog serijala. U međuvremenu, „Slova“ su se pojavila i na sceni: pisac je intervenisao na tekstu scenarija i prilagodio ga dramskoj

formi, zajedno sa rediteljkom TV serijala Verom Belogrlić. Predstava „Na slovo, na slovo“ premijerno je igrana u Malom pozorištu u Beogradu 1969. godine, a već naredne i neka vrsta nastavka: „Ponovo na slovo na slovo“ (1970). Predstava je nagrađena na Susretu lutkarskih pozorišta Srbije, na Zmajevim dečjim igrama, a dobila je i vanrednu nagradu Sterijinog pozorja. Beogradsko „Malo pozorište“ je posle piščeve smrti dobilo ime „Duško Radović“.

TV serija je takođe dobila nagradu 1965. godine, u to vreme jednu od najznačajnijih u oblasti književnosti za decu – „Mlado pokoljenje“. Njen nastanak nije bio lak, ali je važno pomenuti da je snimana nekoliko godina pre čuvene američke TV serije za decu „Ulica Sezam“ (1969) koja se Radoviću izuzetno dopala, što se vidi i iz zapisa upućenog rukovodstvu RTV Beograd: „Moram odmah reći da još nisam video ništa lepše, preciznije i efektnije. A imao sam prilike da se upoznam sa mnogo različitih knjiga, udžbenika, TV programa i filmova, čija je namera bila 'ista': da nečemu nauče predškolsko i najmlađe školsko dete. Prvi visoki kvalitet ovog programa jeste POZNAVANJE DETETA. Autori ovih bogatih vizuelnih i auditivnih prizora nepogrešivo znaju kako dete misli, šta oseća i kako sazna. Sa velikim razumevanjem za mogućnosti dece tog uzrasta, jedine i neprikosnovene, oni su sve napravili tako – da bude jasno, primamljivo i provokativno, da se sa razumevanjem i radošću sluša i gleda. Da se deca igraju i zabavljaju i da uče ne 'učeci'. A to je za mene pravi psihološki, pedagoški i kreativni podvig“.

Iako nisu imali velikog umetnika lutkarstva DŽima Hensona, podvig sa „Slovima“ napravili su i naši stvaraoci predvođeni scenaristom Radovićem i rediteljkom Verom Belogrlić, uz kompozitora Miodraga Ilića Belog i brojne glumce i lutkare. Glavni zadatak svih bio je da emisije ne budu deci dosadne, prisetio se pisac u autobiografskim zapisima: „Sećam se: prvo smo utvrdili pravila igre; tražićemo najrazličitije povode da deci pokažemo slova; osnovna igračka i glavni elemenat scenografije biće kocke; iz njih ćemo vaditi i u njih stavljati sve druge igračke, mrtve i žive; igru će voditi Mića Tatić; jedan od stalnih junaka biće Ostoja, on će govoriti samo reči koje počinju glasom i slovom 'o...'“

Nevolja je što početna ideja, ma koliko bila genijalna, nije dovoljna. Rediteljka je insistirala da u seriji za decu glavni junak mora da bude dete. A neki „glumci“ su to postali spontano, poput patka koji je trebalo da se pojavi u prvoj epizodi i izađe iz kutije sa slovom „P“. Nije imao strpljenja, već na probi se „probio“ napolje i prošetavši po sceni ušao u kadar. Svima se dopao i tako je postao lik koji se pojavljuje u

celoj TV seriji, a dobio je ime Gavrilo.

Saradnik na scenariju Dušana Radovića u prvom TV serijalu započetom 1963. godine bio je dramski pisac Aleksandar Popović. Po njegovom povratku s Golog otoka Radović ga je pozvao da piše radio-drame za decu, pošto je kao urednik dečjeg programa Radio Beograda imao ta ovlašćenja. Saradnja se nastavila u radu na televiziji, jer je program za decu bio jedina oaza u kojoj su mogli da rade i ideološki nepodobni književnici.

Kada u tekstu „Sećanja na 'Slova'“ autor piše da se krenulo od ideje za igru kockama obeleženim od A do Š, on zatim navodi glumce koje su angažovali za TV seriju: to su Vlastimir Đuza Stojiljković, Lola Novaković, Pavle Paja Minčić, Ljubiša Baja Bačić, Milutin Mića Tatić, Predrag Pepi Laković i njegov brat bliznac Dragan Laković, Milutin Butković u ulozi Ostoje, Dejan Dubajić, Milivoje Mića Tomić i Milan Srdoč. Oni su tumačili stalne likove, većina pod svojim pravim nadimcima, osim onih gde je scenario zahtevao drugačije, poput Ostoje – Milutina Butkovića, karakterističnog po tome što izgovara samo reči koje počinju na slovo „O“. U seriji je bilo i mnogo gostujućih glumaca, u jednoj ili dve epizode igrali su Miodrag Petrović Čkalja, Slavko Simić, Dara Čalenić, Jovanka Bjegojević, Stjepan DŽimi Stanić, Vlasta Velisavljević, Rade Marković, Viktor Starčić, a Božidar Pavićević Longa gostovao je u pet epizoda. Povremeno su se pojavljivali i Miroslav Bijelić, Tatjana Lukjanova, Dobrila Matić, Branka Mitić i Milan Panić. Ceo serijal režirala je Vera Belogrlić, a iako su scenaristi radili zajedno, potpisivan je onaj čiju su glavnu ideju razrađivali u emisiji: u prvih 15 Aleksandar Popović 6 puta, a Dušan

Radović 9, da bi kasnije Radović preuzeo glavninu posla. Scenografiju je radila Gordana Popović.

Za obnovljenu seriju snimanu u boji 1975. godine angažovani su uglavnom isti glumci, osim kada je „viša sila“ to sprečila kao u slučaju Dejana Dubajića koji je preminuo 1969. godine. Treće snimanje 2010. godine zahtevalo je potpuno novu televizijsku ekipu: režirao je Darijan Mihajlović, a originalni scenario adaptirao je Vladimir Andrić. Glavne uloge dobili su Zorana Milošaković Tasić (Aćim), Svetislav Gončić (Mića), Zoran Cvijanović (Ostoja), Nikola Kojo (Paja), Marinko Madžgalj (Stari Morski Vuk), Srđan Timarov (Veliki Laf), Irena Mičijević Rodić (Lola), Ivana Popović (Loška), Lena Bogdanović (Pajac), Borka Tomović (Kesa Desa) i Mladen Andrejević.

Špica televizijske serije za decu *Na slovo, na slovo* postala je himna detinjstva mnogih generacija. Sasvim jednostavna jer varira slova i glasove azbuke i reči koje njima počinju, ali istovremeno razigrana na dečji način asociranja postojećih i nepostojećih reči. Time neosetno izranjaju „zaumni“ glasovi, u duhu dečjih razbrajalica koje su pisali pripadnici ruskog formalizma, i neobični, dadaistički slogovi bez značenja ali koji se rimuju sa rečima čije je značenje deci poznato. Nije stoga neobično što je književnik Matija Bečković izjavio, u televizijskoj emisiji RTS-a „Kvadratura kruga“: „Dušan Radović je ostvario sve ono što su nadrealisti želeli!“

Arim/Barim/Varim/Guska/
Dulići/Đulići/Ekilić/Žaba/
Zijem/ljem/Jem/Koska
Luluška/LJuljuška/Miga/Niga/Osam

A u završnici, posle povratka smislu brojem 8, pesnik se vraća zagonetanju na dečji način:

Pogodi ko sam
Ono pa ovo
Staro za novo
Igrajmo se

Na slovo, na slovo!

U prvoj emisiji, odmah posle špice, sledi predstavljanje likova i principa na kojem se zasniva učenje slova kroz igru kockama. Pošto je već dogovoreno da igru sa slovima vodi glumac Mića Tatić, „dete“ je dobilo ime Aćim, na prvo slovo azbuke i abecede, a zgodno za ređanje kocaka sa slovima i čitanje sleva nadesno i obrnuto. Krpenog lutka smislili su i napravili Radović i lutkarka Gordana Popović, zaslužna i za kompletnu scenografiju, uključujući i izgled kocaka. Ne znamo kako su one izgledale u prvom serijalu „Slova“ ali u drugom su velike, jarkih boja, sa grafički upečatljivo ispisanim latiničnim slovima, što govori o nameri RTV Beograd da se serija prikazuje na celom jugoslovenskom prostoru, ali posredno i o potiskivanju ćirilice kao primarnog pisma na području Srbije.

Na samom početku emisije, na vrhu stepenica stoji glumac kojeg kamera zumira i prikazuje u krupnom planu:

Deco, dobro večer... Ja sam Mića Tatić. Došao sam da se igram sa vama i doneo sam sve svoje igračke. (*Pokazuje*) Češalj... makazice... gumu za brisanje, loptu za ping-pong... (*čuje se cvrkut*) baterijsku lampu... (*cvrkut*) jedan časovnik (*cvrkut*) Da, i ona je tu... (*Skida cilindar. Ispod njega ptica*).

Iznenadna pojava neočekivanih bića i stvari je poput njihovog stvaranja. Pošto je glumac privukao pažnju mladih gledalaca, on ih uvodi u igru, ponavljajući da je to razlog njegovog dolaska:

Klanjam se, dobro večer. Došao sam da se igram sa vama. Igraćemo jednu lepu i veselu igru koja se zove 'NA SLOVO, NA SLOVO'. Umete li vi da se igrate Na slovo, na slovo? Na primer: ja kažem – na slovo... na slovo 'T'! (*Priđe kocki sa slovom 'T'*). I vi pogađajte – šta bi to moglo biti na slovo 'T'.

Postepeno, uz pomoć glasa iz pozadine (*off*), ređaju se netačni odgovori – truba, telefon, trotinet, tanjir - dok se ne stigne do tačnog: „To je mali top koji puca samo kad se kaže 'bum'!“ Pogrešni odgovori su često komični, jer su kocke premalene da bi u njih stali krupni predmeti koji se nabrajaju u pokušaju da se stigne do rešenja.

Putem nadmudrivanja s velikim Mićom sledi zanimljivo upoznavanje i otkriće da su njih dvojica imenjaci u suprotnom smeru, Mića i Aćim. U tome im pomaže pronalaženje krede, koju veliki Mića vadi iz jedne kutije:

MIĆA: Jeste. Kreda. Evo ti, da vidim šta hoćeš.

MALI: Ništa neću. Napisaću ti svoje ime. Da vidiš kakav sam ja Mića.

(Mali piše po tabli polako: Aćim).

MIĆA: A... Ć... i... m... Tu piše Aćim. Aćime, pa ti nisi Mića – ti si Aćim.

MALI: Nisam ja Aćim. Čitaj sa svoje strane.

MIĆA: Ja čitam onako kako se čita.

MALI: A ja sam pisao tako da ti počneš sa svoje strane. Čitaj ponovo.

MIĆA: M... i... Ć... a... Kad se tako čita, stvarno ispada Mića, ali je lepše da se zoveš Aćim.

Ova igra slovima, čitanje sleva nadesno i obrnuto, ma koliko delovala jednostavno za starije gledaoce, otkrivalačka je i od velikog značaja za predškolsku decu. Ona ne samo da ih upoznaje sa azbukom, slovima i glasovima koji odgovaraju napisanom, već im pokazuje i pravilo koje treba poštovati u pisanju i čitanju.

Poštujući sopstveno pravilo da svaka priča ili pesma mora biti „kratka, neobična i smešna“, Radović ga primenjuje i u kreiranju TV serije „Na slovo, na slovo“. Pošto završi brojanje, Mića ne polazi da traži Aćima, već izgovara: „Neka se on krije, a mi ćemo nastaviti svoju igru“. Kome se Mića obraća i da li se uopšte nekome obraća ili govori sam sa sobom, da bi se ohrabrio u nameri da nešto uradi? Čitalac ima utisak da se obraća njemu, saučesniku u pustolovini, dok gledalac to doživljava kao otkriće da lik iz TV serije zna da je posmatran i zato obaveštava posmatrača o svojim namerama. Potpuno iste reči drugačije deluju na primaoca poruke u različitim medijima, štampanom tekstu u knjizi i rečenici izgovorenoj na televiziji.

Sledi susret sa Ostojom koga je maestralno tumačio Milutin Butković. Poput Diogena koji je živio u buretu, Ostoja živi u kocki označenoj slovom „O“ i govori samo reči koje na to slovo počinju:

MIĆA: Ko si ti i otkud u kocki, smešna glavo?

OSTOJA: Ostoja, na slovo 'O' Ostoja.

MIĆA: Šta radiš unutra, smešna glavo?

OSTOJA: Otresam orahe, obuvam opanke, okrećem oklagije, ostavljam odškrinute ormane.

MIĆA: Okani se Ostoja, tako ti tog slova 'O'.

OSTOJA: Odmah.

Epizode TV serije koncipirane su tako da ne predstavljaju samo učenje kroz igru, već imaju i značajnu vaspitnu ulogu. Neosetno, od jedne do druge kocke, na primerima zagone-tanja i odgonetanja, deca uviđaju da nije strašno pogrešiti, naprotiv, treba biti smeo u razmišljanju i odvažan da se izgovori to što se pomislilo. Ovo je od izuzetne važnosti za stidljivu decu koja često ostaju po strani i bivaju pogrešno

procenjena od učitelja kao manje sposobna.

Songovi unose duh pozorišta u emisiju „Na slovo, na slovo“, scene su povezane i nema zatamnjenja niti promene kulisa: Mića se kreće kroz studio, a kamera ga prati. Ponekad on odlučuje i izgovara šta namerava da uradi, a poneki put mu nešto privuče pažnju i on kreće za tim prizorom ili glasom.

Poštujući Radovićevo pravilo da svaka priča ili pesma mora biti „kratka, neobična i smešna“, koje on primenjuje i u kreiranju TV serije „Na slovo, na slovo“, ovde ćemo zastati i otpевati vam uspavanku, koju je deci pevao glumac Mića Tatić:

Spavaj, Aćime, lepo sanjaj

nek lopta spava

i Ostojina glava...

Nek utrnu sveće,

nek spava cveće

i ptice i sijalice...

Nek spavaju kocke

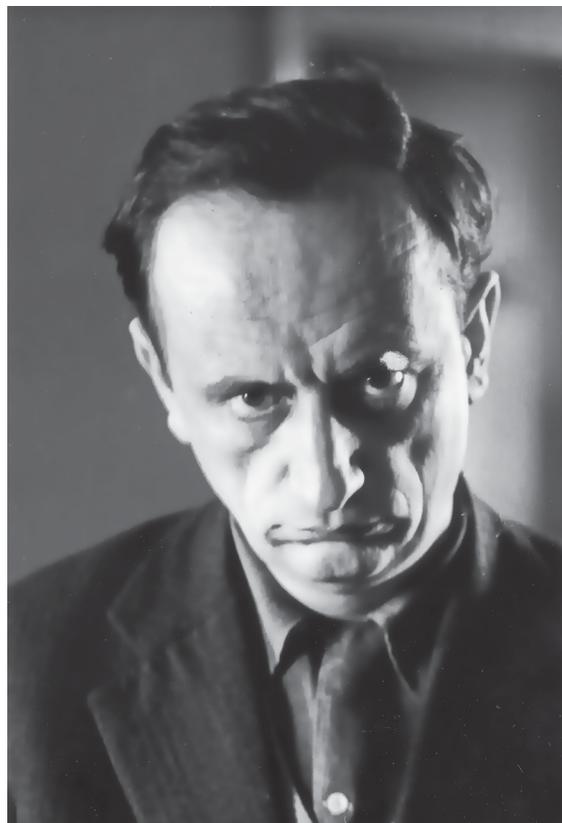
i slova neka spavaju...

Neka se svi učute

i neka se svi uspavaju...

Laku noć! Laku noć! Laku noć!

Zatamnjenje.

Piše: Vladan Stojilković

Foto: Dejan Kostić

Putevima Rimskih imperatora

Galerijeva Felix Romuliana

Život jednog rimskog cara rođenog u okolini tadašnje Serdike, današnje bugarske prestonice Sofije, vredan je istorijskog romana ili filma. Gaj Galerije Valerije Maksimijan bio je izuzetan vojnik i kao oficir moćne rimske vojske uspeo je da se nađe u društvu najpoznatijih careva Imperije i postane savladar. Učestvovao je u turbulentnim vojnim i političkim događajima toga doba i odigrao važnu ulogu u periodu snažnog prodora hrišćanstva. Na domaku današnjeg Zaječara, u Gamzigradu podigao je zadužbinu svojoj majci Romuli a sebi grobnicu, nazvavši je Felix Romuliana, koja je i danas velika enigma za arheologe i istoričare.

Galerije je rođen oko 250. godine u porodici koja je bila Ilirskog porekla. Njegovi roditelji su bili seljaci koji su se bavili stočarstvom na svom imanju u blizini Serdike, tada jedne od metropola provincije Dacia Ripensis - Priobalne Dakija. Ime oca nije zabeleženo ali je zato ime majke Romula ostalo dobro upamćeno.

Prvobitno Galerijevo ime bilo je Maksim. Zbog zanimanja svoga oca i detinjstva provedenog u čuvanju stoke dobio je nadimak Armentarius - govedar, ali će sećanje na njega uskoro izbledeti jer se mladić brzo pretvorio u izuzetnog vojnika. Vođen ratničkim porivom koji je u genu ovog naroda, Galerije

je svoju vojnu karijeru započeo kao vojnik u redovima trupa cara Aurelijana a zatim je bio jedan od istaknutih oficira u službi imperatora Proba. Munjevitna vojnička karijera brzo ga je dovela u krug rimskog plemstva i on 293. godine napušta svoju prvu suprugu, sa kojom je, inače, imao kćer Maksimil, koja kasnije postaje žena Maksencijeva, i ženi Dioklecijanovu kćer Valeriju.

Može se reći i da su Dioklecijanove reforme iz 293. godine, koje su dovele do ustanovljenja tetrahije kao vida vladavine, bile jedan od činilaca koji je uticao da Galerije dođe na mesto vladara. Naime, reforme Dioklecijana imale su tri osnovna ci-

lja: da vladara uzdigne na stepen božanstva, da reformiše centralnu vlast i da poveća obim vojske. Reformom je učinjeno da se carska vlast deli na četiri vladara - dva cara sa titulom Augustus i dvojice koji su imali titulu Caesar. Svako od njih bio je vladar u jednom delu države. Imao je svoju vojsku, svoju prestonicu, blagajnu i izvršnu vlast. Dioklecijan je želeo da ovom sistemu obezbedi dugovečnost pa je dinastičku filijaciju izjednačio sa božanskom. Sebe je proglasio za Jupitera a svog savladara za Herkula. Jedino se činom usinovljenja, odnosno uključivanja u Jupiterovu porodicu sticalo pravo na rimski presto pa je time i jasan čin Galerijevog uzimanja Dioklecijanove kćeri za ženu.

Svaki od vladara je uz posebni ceremonijal, slobodno se može reći ritual, pristupao božanskoj porodici. Na dvoru su formirani odredi koji su se brinuli o bezbednosti cara - palatini, scholae i candidati, koji su bili pandan ranijoj pretorijanskoj gardi, obučeni u raskošne uniforme i oklope posebnih oznaka. Ispred carskih odaja uvek se nalazila grupa komornika ili tajnih savetnika silentarius. Kako bi sve dobilo zvaničan i formalan ton o ceremonijama na dvoru i samom pristupanju caru brinula je cela svita činovnika za audijencije - invitores admissionales sa vrhovnim komornikom, magister officiorum na čelu. Tako i sam dvor postaje neka vrsta svetog mesta a kretanje u njemu, ponašanje i pristupanje caru pretvoreni su u pravi ritual. Ovakav status promeniće se tek sa dolaskom jednog drugog vladara - Konstantina I.

Pored toga, Dioklecijanov sistem reformi imao je jednu važnu odredbu koja će sudbinski odrediti kasniju sudbinu Rimskog Carstva - kada avgusti proslave dvadesetogodišnjicu svoje vladavine, vicennalia, oni se dragovoljno odriču prestola i svoja mesta i titule ustupaju cesarima. Na dan 1. maja 305. godine prvi i poslednji put je postupljeno prema ovoj odredbi: Dioklecijan i Maksimijan preneli su titulu avgusta na svoje posinke Galerija i Konstancija Hlora a ovi su opet usinili iskusne vojskovođe, Galerije Maksimina Daju a Konstancije Hlor Flavija Severa proglasivši ih cesarima.

U novoj ulozi Galerije i dalje obavlja vojničke dužnosti, kao što je zaštita dunavskog limesa od najezde Sarmata 294. godine, a zatim i protiv plemena Karpa i Bastarna 295. i 296. godine. U to vreme Galerije sa porodicom boravi u panonskoj prestonici Sirmiumu. Iste godine on ovu provinciju naziva po svojoj ženi Valeriji jer je prihvatila njegovog sina Kondinijana kao svojeg iako ga je rodila jedna Galerijeva ljubavnica. Dioklecijan ga 1. marta 293. godine uzima za svog savladara sa titulom Cezar. Prekratnica u karijeri i životu Galerija dolazi nakon njegove velike pobede nad Persijancima 297-298. godine kada je porazio velikog neprijatelja Rima, persijskog cara Narseja.

U Antiohiji mu je Dioklecijan priredio nezapamćen trijumf i obasuo ga najvišim počastima a onda počinje da se otvara pri-

ča o njegovom božanskom poreklu. On je sin boga Marsa i Olimprijade, Romulov brat a njegova majka Romula je poput Olimprijade majke Aleksandra I Velikog začela sa božanstvom koje joj se prikazalo u vidu aždaje. Naredna godina je, kako se čini, ključan period u biografiji ovog rimskog cara. Podudaraju se njegova pobeda nad Persijancima i petogodišnjica njegove vladavine, zatim počinje izgradnja Galerijevog luka u Solunu, njegova majka Romula je te godine povezana sa Marsom dajući njegovoj ličnosti božansko poreklo, pa se pretpostavlja da je negde u to vreme počeo da gradi monumentalni kompleks koji je nazvao po svojoj majci - Romuliana. Ovaj lokalitet, koji je smešten u Gamzigradu na petnaestak kilometara od Zaječara, privlačio je pažnju istraživača, naučnika i putopisaca još od XIX veka. Prve informacije o ovom lokalitetu, opise i crteže predstavio je Feliks Kanic prilikom obilazaka 1860. i 1864. godine. Nakon njega i posle oslobođenja od Turaka lokalitet obilaze i pišu o njemu Jovan Mišković, Stevan Mačaj i Milan Milićević. Međutim, vreme koje

je učinilo svoje pokazuje tada tek deo monumentalnosti i veličanstvenosti ovog građevinskog kompleksa.

Gamzigrad je dugo vremena bio označavan na arheološkim i istorijskim kartama kao castrum -rimski vojni logor jer je i arhitektura koja se nazirala ukazivala na to (veliki broj odbrambenih kula, masivni bedemi...). Osim toga, njegov geostrateški položaj u blizini rudonosnih oblasti, nedaleko od dunavskog limesa i trase važne saobraćajnice Naissus – Ratiaria ukazivao je na takvu ulogu. Ovakvo ubeđenje u naučnim krugovima vladalo je sve do 1953. godine kada počinju arheološki radovi koje inicira Narodni muzej iz Zaječara u saradnji sa Narodnim muzejem iz Beogradu. Konzervaciju objekta radi tadašnji Jugoslovenski institut za zaštitu spomenika kulture. Između 1965. i 1969. godine Jugoslovenski institut za zaštitu spomenika vrši dodatno snimanje i izučavanje građevina kada je otkriven deo oko više ugaone kule mlađeg utvrđenja i deo sale severno od atrijuma. Zagonetka Gamzigrada rešena je tek 1984. godine kada je u jugozapadnom delu palate, u prostoriji sa mozaičkim podovima, otkrivena arhivolta izrađena od tufo peščara nakojoj je bio uklesan naziv Felix Romuliana.

Ali vratimo se malo unazad. Naime, Romulianu pominju dva istorijska izvora „Epitomae,, delo nepoznatog autora iz 360. godine n.e. koje je pripisano Aureliju Viktoru a zatim i kod Prokopija u delu „De Aedificis,, iz 555. godine. U prvom delu pojavljuje se podatak da je imperator Galerije rođen i sahranjen u provinciji Dacia Ripensis u mestu koje je po svojoj majci nazvao Romuliana.

„Ortus Dacia Ripensi ibique sepultus est;quem locum Romulianum ex vocabulo Romulae matris appellarat,, - Rođen je u Priobalnoj Dakiji gde je i sahranjen;to mesto nazvao je Romulianom po imenu majke Romule.”

Kod Prokopija se Romuliana pojavljuje samo u spisku kastela koje je obnovio Justinijan I u oblasti Akve (Aquae).

U prvobitnim opisima, pre nego je istražena njegova potpuna monumentalnost, odnosno kada se potencirala njegova vojna uloga, Gamzigrad je opisivan kao utvrđeno naselje. Ono je imalo oblik trapeza površine oko 6.5 ha. Izgrađeno je na neravnom terenu sa izraženim nagibom prema istoku i severu. Tako je visinska razlika između najvišeg dela na jugozapadnom kraju i najnižeg na suprotnoj strani po sredini istočne oko 9.8 m. Utvrđenje je podignuto na ušću dva potoka od kojih je jedan proticao pored samih istočnih zidova dok je od drugog ostalo samo suvo korito spuštajući se sa zapada.

Međutim, kada su bolje istraženi objekti u unutrašnjosti utvrđenja, počelo je da se pomišlja na nešto drugačiju ulogu kompleksa. Zatim su u arheološkim kampanjama 1989. i 1993. godine na oko 1000 m. istočno od glavne kapije na uzvišenju koje se zove Magura otkriveni ostaci dva mauzoleja

i dva konsekrativna spomenika. Nema sumnje da je jedan od mauzoleja grob Galerija, jer izvori navode da je on ovde sahranjen 311. godine, dok je drugi posvećen njegovoj majci Romuli po kojoj je ceo kompleks dobio naziv.

Prostor nam ne dozvoljava da opišemo sve arhitektonske vrednosti koje su obeležje ovog značajnog i jedinstvenog kompleksa kao ni mnogobrojne pokretne nalaze pronađene prilikom godina istraživanja. Međutim vredni pomenuti neke bitne karakteristike.

Sama ikonografija u Felix Romuliani je impresivni primer ukrašavanja i dekoracije perioda tetrahije.Veličanstveni podni mozaici figuralnih i floralnih izraza, lavirinti od izuzetno kvalitetnog kamena, raskošne freske i niše sa ukrasima statua bogova, lukovi i arhivolte samo su deo raskoši ove palate. Izrazna ikonografija koja dominira je slika većito mladog božanstva koje se iznova rađa, upečatljiv odnos koji je Galerije imao prema Dionisu, inače veoma poštovanom božanstvu u ovim krajevima.

Povezanost Galerijeve ličnosti sa Heraklom i Dionisom vrlo je karakteristična na dekoraciji spomenika koji su izgrađeni u njegovoj prestonici Solunu.Vrlo upečatljivo na sceni žrtvovanja na Galerijevom slavoluku i na malom luku koji je ukrašavao ulaz u veliki oktagon carske palate u prestonici.

Najstarije utvrđenje Gamzigrada odraz je Galerijeve rešenosti da uzdigne svoj zavičaj u Priobalnoj Dakiji kako bi iskazao lojalnost i posvećenost svojoj majci Romuli koja je bila, kako izvori navode opisujući je, pasionirani poštovalac „planinskih božanstava,, karakterističnim za Dačanske i Tračanske narode. Istovremeno sa okruživanjem bedemima u unutrašnjosti se uzdiže hram posvećen Kibeli, pre svega ženskom božanstvu.

Kakva je definicija Felix Romuliane kao arhitektonske celine? Nakon pronalaska arhivolte 1984. godine sa natpisom koji je rešio enigm naziva kompleksa, do 1990. godine su uglavnom i delimično otkriveni svi važniji delovi imanja. Sve otkrivene građevine su pomoću arheoloških dokaza ili stratigrafije datovane u kraj III ili početak IV veka. Sve građevine kao i starije i mlađe utvrđenja su građeni od istih materijala i istim tehnikama - opus listatum i opus mixtum.Takođe, i arheološki nalazi u pogledu arhitektonskih ukrasa, fresaka i mozaika, skulptura su hronološki veoma bliski i po sličnom obrascu.

Hronološki redosled se pretpostavio prema položaju koji objekti zauzimaju okviru celine kao i njihovih međusobnih odnosa. Verovatno je da su prvo podignuti objekti u severoistočnom delu orijentisani kao starija fortifikacija (u okviru koje je jedan deo carske palate i mali hram), pa se zatim izgleda odustalo od prvog projekta i počelo sa podizanjem mlađe fortifikacije sa velikim hramom i ostalim građevinama koje mu pripadaju. Kako je napisao prof. Dragoslav Srejić - Osnova Romulijane jasno iskazuje određenu binarnost: dve

fortifikacije, sa po dve kapije povezane dekumanusom, dva hrama oko kojih se formiraju dve arhitektonske celine kao i podela bedema obuhvaćenog prostora na dva dela, na severni i južni.

Poseban kuriozitet koji daje specifičnost celom kompleksu je svakako uzvišenje iznad kompleksa pod nazivom Magura udaljenom oko hiljadu metara od istočne kapije. Još prilikom prvih arheoloških radova zapaženo je da se neki objekti nalaze i oko samog kompleksa a upečatljivo je bilo i paljenje sveća i vršenje obreda od strane meštana okolnih mesta na ovom uzvišenju u vreme svetkovanja zadušnica.

Magura je zapravo visoki i poduži greben koji je sastavljen od laporca, vulkanskih stena i krečnjaka. Na njegovoj najvišoj tački odakle se kao na dlanu vidi ceo kompleks Romulijane, otkriveni su 1990. godine ostaci monumentalnog tetrapilona (na grčkom bukvalno „četiri kapije,, na latinskom kvadrifon, hramovska građevina sa otvorima na sve četiri strane, obično građena na raskršćima). Na delu puta koji se odvajao prema jugu i postepeno penjao ka vrhu Magure između 1989. i 1993. godine otkrivena su dva ogromna tumula za koja se pretpostavlja da predstavljaju grobove Galerija i njegove majke Romule kao i ostaci dva velika mauzoleja. Arheološkim istraživanjem zaravni Magure došlo se do zaključaka koji ukazuju da su svi objekti koji su na njoj smešteni izgrađeni za kratko vreme u istom periodu, da su ih projektovale iste arhitektae a gradili isti majstori istom tehnikom kojom su rađeni i hramovi u Romulijani.

Prema istraživanjima hronološki redosled izgradnje objekata na Maguri koja nesumnjivo predstavlja sacra mons - sveto br-

do, tekao ovako: prvo je na severnoj strani zaravni podignut mauzolej, zatim je uz njegovu južnu stranu podignut kameni zid u vidu prstena a nad njim je nasut tumul. Posle nekog vremena je na južnoj strani izgrađen drugi mauzolej. Oba mauzoleja su već tokom V veka opljačkana i oštećena a pojedini blokovi koji su se ovde nalazili uzidani su u unutrašnjosti Romulijane. U isto vreme tumuli su probijeni tunelima koji se spuštaju do stena koje su bile njihova podloga.

Prateći vremenski okvir samo dve ličnosti mogle su biti sahranjene u ovim grobnicama na Maguri i ceremonijalom uvršćeni u bogove - Romula i njen sin imperator Galerije. Romula se u istorijskim izvorima pominje prilikom progona hrišćana 303. godine a za Galerija se zna da je umro u Serdici 311. godine i da je zatim sahranjen u Romulijani. Romula je verovatno bila sahranjena nekoliko godina ranije, verovatno oko 306. godine. U svakom slučaju, mauzoleji na Maguri predstavljaju jedinstvene arheološke celine koje su i danas predmet istraživanja. Pretpostavlja se da je okolina takođe bila sa raznim objektima i spomenicima.

Trebalo bi mnogo više prostora da bi se izložila sva arhitektonska i umetnička dostignuća koja su postojala na Gamzigradu počev od skulptura, mozaika, zidnih reljefa, funerarni kompleksi kao i mnoštvo pokretnih nalaza. Svakako da njena raskoš, koja još nije u potpunosti otkrivena, nije zaostajala za sličnim kompleksima iz toga vremena.

Felix Romulijana je svoje uništenje verovatno doživela prodorom varvarskih plemena na ove prostore posle bitke kod Hadrijanopolja u periodu od 379. do 382. godine n.e. ili pak upadom Huna u Priobalnu Dakiju 409. godine n.e. Naselje koje

je nastalo nešto kasnije smešteno u jugoistočnom delu kompleksa u prvoj polovini V veka, do temelja je uništeno u Hunskom napadu 441. godine. Taj deo je krajem istog veka ili početkom VI veka doživeo svoju obnovu i imao je svoj život u ranovizantijskom periodu o čemu svedoče istraženi horizonti. Ovaj obnovljeni deo strada prilikom najezde Avara 585-586. godine a Gamzigrad je potpuno opusteo za vreme vladavine vizantijskog cara Iraklija (610-641. godina).

Nakon pustošenja avarskih plemena u oblasti Timoka i Donjeg Podunavlja počinje postepeno useljavanje Slovena u napuštenu vizantijska naselja i utvrđenja. U središnjem deku Gamzigrada otkrivena je četvorugaona građevina građena od kamena povezanog blatom sa ognjištem od opeka na sredini a koja je pripadala Slovenima.

Ponovno naseljavanje među snažne bedeme Gamzigrada dovele su istorijske okolnosti u X-XI veku povezanih sa ratovima koje su vodili Vizantijsko i Bugarsko carstvo. Prilično očuvani bedemi Gamzigrada, uprkos tome što je mesto više puta razarano, pružili su zaštitu i postali neka vrste refugijuma za stanovništvo Timoka u previranjima i borbama koje su se vodile između Rusije i Vizantije za prevlast nad Bugarskom teritorijom. Stabilizacijom vizantijske vlasti na ovim prostorima ovde je formiran pogranični grad sa određenom ulogom. Obnova života u srednjem veku na području Gamzigrada posvedočena je u jednom od najmlađih arheoloških slojeva koji su istraživani. Sve su činjenice na strani da su utvrđene celine Romulijane po ponovnom naseljavanju u srednjem veku bile u dobrom stanju a popravljeno je ono što je bilo uništeno od strane Avara i ono što je uništio zub vremena a to su uglavnom bila kruništa sa strelnicama na bedemima kula. Ako poredimo Gamzigrad sa drugim utvrđenim antičkim gradovima toga doba dolazimo do toga da je on bio izuzetno snažna fortifikacija. Njegovi su bedemi u poređenju sa obližnjim bugarskim gradovima iz perioda antike, Vizantije i Prvog Bugarskog carstva bili višestruko jači a plan zaštite mnogo bolje osmišljen. Naravno on je imao i svoje mane. Nije se nalazio neposredno uz komunikaciju pa je tako nije ni zatvarao a zatim prilikom napada neprijatelj nije morao da ga osvoji da bi izvršio u prodor u dubinu zemlje. Iskorišćen je takav kakav jeste, prostran i monumentalan kao sklonište - refugijum i kao upravno središte za neko vreme. Uglavnom su sve stare građevine i stari plan zadržani i u srednjem veku, glavna ulica decumanus, kapije i prolazi. Crkva koja je podignuta na mestu nekadašnje palate nalazila se oko glavne ulice na obrazovanom trgu a lokacije starih zgrada su postala mesta na kojima su podizane kuće i radionice.

U srednjevekovnom Gamzigradu najvažnije mesto zauzimala je crkva koja je podignuta na mestu kasnoantičke bazilike a koja je bila ugrađena u prestonu dvoranu Galerijeve palate.

Imperativ hrišćanstva da na mestima paganskih građevina podigne sakralnu građevinu ovde je sigurno doživeo svoju kulminaciju jer je Romulijana sva bila u znaku Dionisa, Jupitera i drugih starih bogova. Temelji crkve govore da je ona bila duga čitavih 30 metara i da je bila trobrodna bazilika sa jednom središnjom prostranom apsidom, iznutra polukružna a spolja petougaona. Oko ove velike crkve bilo je smešteno groblje.

Ono što je raspoloživo govori nam da je Gamzigrad konačno zapusteo nakon ustanka podignutog protiv Carigrada 1072. godine od strane Slovena sa ovih prostora. Opet, jedna zdela koja je pronađena na prostoru Gamzigrada kao i tri prstena i mamuze mogu da usmere na pretpostavku da su bedemi ovog mesta služili u turskim napadima i osvajanjima kao zbeg. Priča o Gamzigradu nije završena. On i dalje stoji na istom mestu kao svedok epoha krijući još mnoge tajne Galerija i Romule, srednjevekovnih previranja i života koji se ovde odvijao vekovima. Onaj ko danas ovde kroči osetiće se delom ovih epoha bar na kratko vreme i diviće se njegovo veličanstvenosti i monumentalnosti zamišljajući kako je to izgledalo kada je ovo mesto u Timočkom basenu bilo u svom zenitu.

Studenti-roditelji:

Puno odricanja i mnogo ljubavi

Marijana, Lola i Đorđina su studentkinje, jedna na početku studija, druga pri samom kraju i treća na sredini. Njihovo studiranje malo se razlikuje od studija većine ostalih studentkinja. Dok njihove kolege slobodno vreme koriste u neobaveznom druženju sa drugim studentima, one društvo nalaze u svojoj deci. U prethodnom broju mogli ste da pročitate kako izgledaju studije iz njihovog ugla, kakvo iskustvo su imale sa okolinom, profesorima i gradivom i koje su to prepreke na koje su nailazile. U tekstu koji je pred vama, moći ćete da pročitate koliko odricanja zahteva uloga roditelja i kako se to odrazilo na njihov studentski život, gde im je i u čemu najviše potrebna podrška, kao i to šta bi poručile sadašnjim i budućim kolegicama koje se odluče na korak koji su one napravile.

Društveni život uz bebu mora da trpi

Osim pitanja kako idu ispiti, koje studenti ne mogu da izbegnu, uvek sledi pitanje „Da li izlazite?” ili „Kako vam teče studentski život?” Studentske žurke i brucošijade su česta stanica svih onih koji odmor od učenja, knjiga i fakulteta potraže uz zvuke neke dobre muzike i čašu nekog pića. Međutim, kada postanete roditelj, uglavnom noći provodite u uspavlivanju deteta. Naša sagovornica Lola uz osmeh poručuje da posle žurke sa decom nijedna žurka u gradu nije zanimljiva.

„Kada postanete roditelj, na prvom mestu vam je dobrobit deteta, a društveni život ne mora da trpi mnogo. Uz podršku partnera i kompromise svako druženje je moguće organizovati”, zaključuje Lola.

Međutim, koliko je zaista bitno da imate društveni život i kada se ostvarite kao roditelj? I dalje ste mladi, puni života i želje da se družite, a i dolazak bebe ne označava kraj društvenog života i doživotnu presudu da morate provoditi vreme kod kuće. Kada postanete roditelj za vreme studija, a veći deo vaših kolega stu-

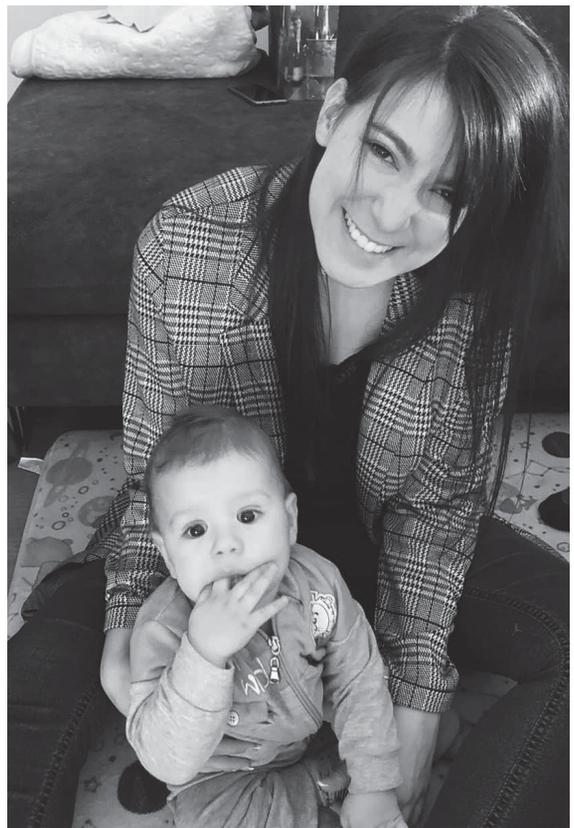

dira i bezbrižno provodi studentske dane, to može biti dodatni pritisak na mlade roditelje.

„Ovo je nešto o čemu pričam poslednjih nekoliko meseci i smatram bitnom temom. Novopečeni roditelji (što smo i sami bili prošle godine) mogu se osetiti jako usamljeno, jer prijatelji ipak postanu malo daleki. Kako prolazi vreme, bude to sve malo lakše, ali i dalje ti nedostaju druženja, duži razgovori, neometane priče i sve ono što si imao pre bebe. Međutim, mogu da kažem da su mi sada najlepší trenuci sa društvom upravo oni u kojima vidim koliko vole moju ćerku Sunčicu, kako se igraju sa njom i kako naše prijateljstvo prelazi na neki viši nivo“, poručuje Marijana.

„Najteža stvar je odmoriti se normalno. A najlepša stvar je što znaš da imaš jednog studenta gratis i kako je i on sam veći, nekad sluša mene šta pričam, pa učimo zajedno“, Đorđina.

„Novopečeni roditelji (što smo i sami bili prošle godine) se mogu osetiti jako usamljeno jer prijatelji ipak postanu malo daleki“, Marijana.

Neophodna veća podrška studentima-roditeljima

Postati roditelj za vreme studija je jako veliki korak u životu i činjenica je da je mladim studentima-roditeljima neophodna podrška – i finansijska i systemska, ali i podrška okoline, porodice i prijatelja. Kao neko ko se veoma rano odlučio za samački život, ali i kao mlad upustio u roditeljstvo, Đorđina se rano i osamostalila. Podrška roditelja joj, napominje, nikada nije izostala i ističe da je uvek mogla računati na nju, kao i na svog muža.

„Ja sam u četvrtom razredu gimnazije odlučila da odem od kuće i živim sama, ali je muž, tada momak, rekao da ćemo živeti zajedno. Majka mi puno pomaže sa detetom, pre svega jer ima iskustva, pošto imam mlađeg brata i sestru, tako da mi njeni saveti mnogo znače. Muž kad ne radi uzme da se igra sa malim i ja to iskoristim da se odmorim ili sredim nešto po kući“, kazala je Đorđina, dodavši kroz smeh da je njenom mužu trebalo neko vreme da se navikne da će postati tata.

Često zaboravimo da su studenti u stvari mladi ljudi koje

osim muka oko ispita često muči i pitanje sutrašnjeg posla, stambeno pitanje kao i pitanje osamostalivanja pogotovo ako odluče da žive u nekom drugom gradu. Naša sagovornica Lola kaže da se u prvi mah osećala uplašeno i da je želela da se trudnoća desi bez obzira na materijalnu situaciju, studentski status, podstanarstvo i još mnogo izazova koji su njoj i njenom partneru bili na putu.

Kada govorimo o podršci samih fakulteta studentima-roditeljima, Lola Cvetković smatra da bi mentorski program sa studentima-roditeljima mogao da bude od pomoći. Pod mentorskim programom podrazumeva pomoć pri učenju i individualni pristup pri podsećanju na gradivo ukoliko je bilo veće pauze.

Preporuku visokoškolskim ustanovama, koja je upućena prošle godine, definitivno prati i jednokratna pomoć za svako prvorodeno dete u porodici koja sada iznosi 300 hiljada dinara. Po rečima predsednice udruženja „Mame su zakon“ Tatjane Macure, država bi morala da učini sve

što je u njenoj moći da motiviše one koji žele decu – da ih se ne odriču u najreproduktivnijem periodu života, ali i da ih motiviše da ostanu ovde.

„Pored pomenutih mera koje se odnose na fleksibilniji odnos fakulteta i finansijske podrške, postoje i druge mere koje bi se mogle učiniti dostupnijim studentskoj populaciji. Recimo kupovina prve nekretnine. To je u ovom trenutku nedostupno studentima, ali uz drugačije rokove moglo bi biti dostupno i njima. Naravno, nakon sto završe studije i zaposle se... Ovakve i slične mere svakako bi dovele do toga da se trudnoće ređe prekida-ju ili da se ređe napuštaju studije“, istakla je Macura.

Ono na šta Tatjana takođe skreće pažnju jesu smernice koje je Vlada Srbije dala prošle godine, a koje se tiču produžetka studiranja. Iako je sve ostalo na preporuka-ma, umesto na propisima, ona njih vidi kao dodatni podstrek studentima, koji su u međuvremenu postali roditeli, da studije uspešno privedu kraju. Pomaka u odnosu na prethodne periode ima, ali situacija još uvek nije idealna.

Podrška budućim mamama studentkinjama dolazi od njihovih starijih kolegenica

Iako studiranje i roditeljstvo kada se dese u istom trenutku zahtevaju mnogo odricanja i truda, naše sagovornice

ističu da je trenutak kada beba dođe ustvari najlepší period života. Osim podrške sistema, okoline i profesora kao pojedinaca, podrška stiže i od mama studentkinja koje su već prošle ovaj turbulentan period života.

Na naše pitanje šta biste poručili studentkinji koja je saznala da će dobiti dete Marijana odgovara čestitkom, ali i savetom da podeli sve svoje brige i strahove sa drugima.

„Sve emocije koje osetiš su na mestu, a budi slobodna da pričaš sa drugima o tome i tražiš podršku i pomoć. Kad se rodi beba, rodi se i mama. A ti ćeš biti najbolja mama tvojoj bebi!“, poručuje Marijana.

Zadovoljna mama je ujedno i zadovoljna beba, a buduće mame često obuzme strah od nepoznatog, od toga kako će se snaći sa bebom, kako će uskladiti sve svoje obaveze. Često čujemo da su teorija i praksa potpuno različite, a sa tim je saglasna i Lola Cvetković koja naglašava da pripremanje za bebu nije isto što i spremanje ispita.

„Praksa uvek bude potpuna drugačija od svega što možete da pročitate bilo gde – sajt za trudnice ili literatura za ispit“, poručuje Lola.

Sve tri saglasne su u jednom – biti majka za vreme studija je izuzetno teško, ali ne i nemoguće. Poručuju da, iako su naišle na brojne izazove sa kojim se inače ne bi suočile, sve je mnogo lakše kada znate da uz sebe imate, kako Đorđina to kaže, nekog kog bezuslovno volite i nekog ko bezuslovno voli vas.

Razgovarala: Jovana Kovačević
Saradnici: Jovan Živković, redakcija

Sa bebom kroz studije – priče Milice i Katarine

Retrospektiva prvog dela

U prethodnom broju imali ste prilike da u paralelnom intervjuu upoznate Milicu i Katarinu. Katarina je bila četvrta godina srednje škole kada je dobila prvo dete, dok je drugo došlo kad je bila na masteru nakon završenih osnovnih akademskih studija Srbistike na Filozofskom fakultetu u Nišu. Milica, inače studentkinja Komunikologije i odnosa sa javnošću, majka je postala na trećoj godini studija kada je dobila ćerku Minu koja danas ima nešto više od godinu dana. Milica i Katarina su nam u prvom delu otkrile kako su izgledali njihovi studentski dani i kako je okolina reagovala na njih, koliko je teško žonglirati sa obavezama oko studija i deteta i u kojoj meri su im se karijerni planovi promenili.

Kako je roditeljstvo uticalo na društveni život?

Katarina: Društveni život je patio, zato mi to sad nadoknađujemo u velikoj meri. Sa te strane smo neiživljeni i zato sad izlazimo, volimo žurke. Propustili smo taj deo. Dok su drugi studenti izlazili uveče, pili, uživali u životu, mi smo svaki slobodni trenutak gledali da provedemo učeći ili da budemo sa Anđelom. Ali da smo radili drugačije, ne bismo sigurno završili u roku, bili na budžetu, ne bismo bili dobri studenti. Menjaju se prioriteti. Kad imaš dete, onda moraš da imaš i drugačije ciljeve. Nije isto. Ja sam uvek želela da završim, da pre nego što mi dete krene u školu, kad pitaju šta mu je, da mama može da kaže da je profesor. To je bilo nešto što moram, nebitno što noću ne spavam. Uvek nas je gledala sa knjigom i to je stvorilo kod nje ljubav prema čitanju, i danas voli da čita, tako da ima i dobrih stvari kad si mlad roditelj.

Milica: To više ne postoji. Od kada sam se porodila, u stvari od kada sam ostala trudna, kad je već krenuo da mi se vidi stomak i kad je krenula da mi smeta gužva, dim od cigareta i galama, svi su se razbežali. Od kada sam dobila dete, svi su se javili da čestitaju, došli da je vide i onda su svi nestali. Čak se i sa dugo-

godišnjim drugaricama ne čujem više. Nadam se da nije tako svima, ali ja nemam nijednog prijatelja od kada sam se porodila. Meni je drago ako neka mama pročita ovo. Ja sam ta koja lista časopise i traži po forumima da vidim da li se samo ja ovoliko osećam „u bedaku“ ili postoji još neko. Mnogo mi je drago kad pročitam da nisam nenormalna, da je to skroz normalna stvar. Valjda će nekom biti od pomoći da čuje i te negativne strane i pozitivne.

Kako gledaš na trudnoće u mlađim godinama?

Katarina: Iskreno, sad kad radim u srednjoj školi i kad vidim dete od 18–19 godina, vidim da je to nezrela osoba koja je još uvek mlada za dete. Koliko god nam u tom periodu delovalo da smo pametni i da sve znamo – ne znamo još uvek. I sve je to lepo što smo suprug i ja postigli, ali ne bih volela da moje dete dobije dete kada bude četvrta godina srednje škole ili prva godina fakulteta. Mislim divno je to kad imaš dete, i Anđela je meni sad velika podrška za sve, ali teško je i mislim da treba jedno vreme da se proživi, da ideš, putuješ, šetaš. Ne kažem da mi ne uživamo u životu, nama je lepo, ali smatram da je to još uvek rano.

Da li si razmišljala o odustajanju?

Katarina: Nisam. Samo sam čekala što pre da završim, da Anđela bude ponosna na mene. Mnogo je dobar osećaj bio kad sam završila. Osećaj da Anđelina mama nema više ispita na osnovnim akademskim studijama.

Milica: Ne, ni u jednom trenutku. Baš sam imala želju da svima dokažem da to može i da je ostvarivo, i da se sve može kad se hoće. A što se tiče same trudnoće, bila sam srećna, kao i svi oko mene. Svi su mi prognozirali da sam završila sa predavanjima i diplomiranjem, ali ja sam verovala da mogu sve to.

Šta te je motivisalo da upišeš i završiš studije?

Katarina: Svi iz društva su upisali fakultet i meni je bilo mnogo drago zbog toga, kao i što su ostvarili dobre rezultate, ali mi je bilo krivo što nisam sa njima, što sad imam druge obaveze i prioritete. Bilo mi je lepo to što sam mama, ali mi je falio taj deo da ja studiram. Tako sam spremala noću prijemni, učila sam i dalje, nisam odustajala, i malo sam u jednom

periodu izgubila volju. Ali, jednog dana dok sam šetala ćerkicu, videla sam druga koji je bio užasan đak. Pričali smo nešto neobavezno i očekivala sam da se posle srednje škole zaposlio, pitala sam ga šta radi i rekao je da se vraća sa predavanja. Iznenadilo me je da je on upisao nešto. Rekao je: „Ja ću sutradan da ti vaspitavam dete pošto ti nisi upisala ništa; ja sam upisao za vaspitača.“ To je meni dalo ogromnu snagu, rekla sam sebi da on neće moje dete da vaspitava – ja ću. Hvala Bogu što ga je poslao da ga vidim tog dana. Posle toga sam danonoćno spremala prijemni i bila na budžetu. Tad sam bila baš ponosna na sebe. Tokom tih godinu dana pauze između srednje škole i fakulteta sam sazrela i nekako sam znala da ja moram da upišem fakultet jer moje dete za 5-6 godina kreće u predškolsko, pa u prvi razred. Htela sam da njena mama bude profesor, da ona bude ponosna na mene, a ne da kaže: „Moja mama je zatrudnela i onda su se oni venčali i nisu završili fakultet, ni tata ni mama.“ Nisam htela to, nego da dete bude ponosno na nas. I suprug i ja smo završili fakultete, on je profesor fizičkog, ja sam profesor srpskog.

Uzimajući u obzir svoju sadašnju perspektivu, šta bi poručila studentkinji ili srednjoškolci koja čeka dete?

Katarina: Samo napred! Rekla bih joj da ne odustaje, da radi ono što voli. Dobiti dete je super, ono će da raste polako, a ona neka bude srećna i ispunjena majka. Treba da završi studije, naravno ako to ima u planu, niko nije u obavezi da studira, ne žele svi isto. Ali ako već na studijama dobiju dete, neka završe to što su počeli. Ako i nema podršku okoline, dete je uvek tu za podršku, naravno kad malo odraste. Jeste sve teško, ali sve se može uz dobru organizaciju.

Samo dobra organizacija i samo da znaju šta žele. Treba da završe ono što su počele ili planiraju da započnu, zbog njih samih, kao i zbog bolje budućnosti njihovog deteta. A šta će ljudi da pričaju je nebitno, svetu se ionako nikada ne može ugoditi, uvek će biti onih koji će kritikovati i onih koji će hvaliti.

Milica: Curama koje nisu trudne, poručila bih: Nemojte da ostajete trudne dok ne završite škole i dok se ne zaposlite. A curama koje su trudne, imam da poručim da uživaju, jer ne znaju šta ih tek čeka. A mama-studentkinjama imam da kažem: Svaka čast!

"Meni je drago ako neka mama pročita ovo. [...] Valjda će nekom biti od pomoći da čuje i te negativne strane i pozitivne." - Milica

"Diploma nikad ne devalvira, nikad ne gubi vrednost. [...] Kad stekneš diplomu svojim rukama, ti si onda mnogo moćna osoba." - reči podrške koje je Katarini uputila vlasnica stana, u kome je živela kao student, a kojih se i danas seća

Ovaj projekat je sufinansiran iz Budžeta Republike Srbije - Ministarstva kulture i informisaња. Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

Razgovarala: Milena Živanović

Intervju: Staša Nikolić

Gluma između istoka i zapada

Staša Nikolić, talentovana, mlada niška glumica koja je svoje glumačko usavršavanje nastavila u Moskvi u Vahtangov institutu i bila je jedini strani student. Staša prima stipendiju ruske ambasade, a sa sobom nosi i razne nagrade. Ogroman uspeh postiže snimanjem američkog horor filma „Blood rise“ čiju režiju potpisuje Ted Nikolau. Veliki deo filma se snima u Srbiji kao američko-srpska koprodukcija u kojoj učestvuje lokalna kompanija „Red Production“. Film je snimio srpski snimatelj Vladimir Ilić. Pored Staše, glavne uloge u ovom filmu tumače i Kevin Spirtas, Andres Hove, Denice Duff, Marko Filipović, Olivera Peruničić, Petar Arsić i Yulia Graut.

Nedavno si završila master studije na Fakultetu dramskih umetnosti, kakav je osećaj i otkud tolika ljubav prema glumi?

Da, završila sam master iz glume sa likom Ledi Magbet, to je jedan od likova koji me je tokom studija privlačio i drago mi je da sam se izborila sa njom. Volela bih da nadogradim tu svoju monodramu i da je igram posle na festivalima. Drago mi je da imam sada i tu diplomu, volim da stvari dovedem do kraja, ne volim da odustajem, ili da na pola odrađujem projekte, pa je to bio slučaj i sa masterom. Ja sam pre svega želela da studiram glumu, i naravno, FDU je za mene bio jedina opcija. Ljubav prema glumi se rodila tokom rada u niškom Akademskom pozoristu. Prva predstava koju sam tada radila je bila Mrtvo more, u režiji mog sadašnjeg kolege i profesora glume u Prištini, Aleksandra Đinđića. Divno je bilo raditi na toj pred-

stavi i to je samo podstaklo moju želju da upisem glumu. Osim toga, igrala sam i predstavu Intermeco, koja je bila jako zanimljiva, u njoj sam igrala preko 10 likova i tada sam shvatila da me u glumi najviše zanimaju glumačke transformacije i da želim da uvek igram nove i zanimljive uloge, koje su drugačije od mene i koje mi dozvoljavaju da pokažem sve svoje strane.

Nakon FDU rešila si da upišeš glumu u Moskvi i nastaviš školovanje na Vahtangov institutu. Kako je sve počelo i kakvo je iskustvo studiranja u Moskvi?

Saznala sam da sam dobila stipendiju za studije u Rusiji, a zatim i spremila i položila prijemni ispit koji je trajao dve nedelje i imao nekoliko krugova. Naravno da sam bila presrećna kada su mi rekli da sam primljena. Master studije traju dve godine i ja sam uspešno završila prvu. Iskustvo je veliko.

Svakako mi je drago da sa ovoliko malo godina ipak imam jedno veliko životno iskustvo koje me je dosta promenilo, dosta sam sazrela sam za tih godinu dana. Promenio mi se način razmišljanja i postalo mi je sve lakše nego ranije. Definitivno mi je pomoglo da skinem pritisak sa sebe, posto kada živite u Moskvi nemate mnogo vremena da razmišljate o drugim stvarima, samo završavate obaveze i radite.

Koje su sličnosti, a koje razlike u školama glume kod nas i u Rusiji?

Škole glume su dosta slične, oni jedino imaju taj metod rada na improvizacijama i etidama, koji su preuzeli u potpunosti od Stanislavskog, dok su naše škole malo savremenije i oslanjaju se više na Li Strazberga, iz Amerike, koji je takođe radio po uzoru na Stanislavskog. Završila sam glumu kod Marije Milenković, naš desetero je bilo na klasi, svi su jako uspešni u svom poslu. Zanimljivo je da smo sa diplomskom predstavom osvojili Grand Prix nagradu upravo u Moskvi, na festivalu VGIK-a.

Zbog školovanja i posla si privremeno živela u Francuskoj i Moskvi, takođe si i dosta putovala. Od svih gradova, gde imaš najlepše uspomene i koji ti je omiljeni?

Moskva definitivno. Sad imam tu sreću da radim Čehova sa Harisom Pašovićem, pa se prisećam svih lepih stvari. Radimo

komad "Tri sestre", gde se mnogo govori i mašta o Moskvi i meni je, naravno, lako, pošto ne treba ništa da glumim. Grad koji je ostavio veliki utisak na mene je Lisabon, to je grad koji ima posebnu energiju, toplinu i dušu. Tamo bih se vratila uvek.

Možeš nešto više da nam kažeš o predstavi Antona Čehova „Tri sestre“, kada je planirana premijera?

Igram Mašu, jednu od sestara i to je, pored Nastasje Filipovne, uloga koju sam odavno priželjkivala. Predstavu režira Haris Pašović, jedan od naših najvećih regionalnih reditelja a premijera se planira za decembar u Beogradskom dramskom pozorištu.

Kakav je tvoj odnos prema Nišu, koliko si često ovde i da li ti nedostaje da više provodiš vreme u svom rodnom gradu?

Zbog posla sam retko u Nišu, sad smo snimali tu film, pa sam zato bila češće, a prethodno sam živela u Moskvi. Kada budem imala poslovne prilike, apsolutno ću ih prihvatiti i dolaziti, ali za sad nemam nikakvog posla u Nišu i moram da radim u Beogradu. Imam prijatelje koji su takođe većinom došli u prestonicu, takođe u potrazi za boljim poslovnim prilikama.

Kakvi su utisci sa kastinga za američki film „Blood rise“, koliko se razlikuje od domaćih i ruskih kastinga?

Kastinzi su isti, samo se razlikuju jezici na kojima ih radite. Što više jezika govorite, lakše ćete raditi kastinge i imaćete više prilika. Bila sam na kastinzima u Rusiji, generalno rade dosta brže i temeljnije, imaju veće budžete od naših. Gledala sam i puno premijera tamo, zaista su me neki filmovi oduševili. Razlika između pozorišta je takođe u budžetu, njihova pozorišta izgledaju kao dvorci, mnogo se ulaže, zaista izgledaju prelepo i scenografija i kostimi su takođe nešto što je na mnogo višem nivou. Ali mi takođe imamo jako dobre glumce i reditelje, tako da u tom smislu nema neke mnogo velike razlike. Dobra gluma je svuda dobra gluma.

S obzirom da američki film "Blood rise" zahteva dosta transformacije, koliko je teško bilo ispratiti tempo i postati "vampir" tokom snimanja?

Zanimljivo je da je meni uvek lakše igrati likove koji zahtevaju da se transformišem, nego one koji su mi bliži po senzibilitetu. Igrati vampira na kraju mi je bilo lako, naravno da smo detaljno pričali Ted Nikolau i ja o liku i kako se uopšte igra, ali uglavnom bolje odradim transformacije.

Možeš da nam otkriješ nešto o kostimima, kakva se šminka očekuje od tebe?

Kada je epoha u pitanju kostimi su uvek bitniji nego kada je savremeni projekat u planu. Ja sam više radila epohe, pa imam puno iskustva sa jako komplikovanim kostimima, ali u ovom filmu sam imala najkomplicovaniju šminku do sada. Svakoga dana smo imali odvojeno bar dva sata za šminku i maske, tako je to dosta trajalo i bilo je jako naporno, ali to vreme se može iskoristiti za pripremu.

Koliko je teško uživeti se u glavnu ulogu vampirice Arijel i ispuniti očekivanja publike?

Pa imala sam tremu zato što je to dobro poznata saga koja već ima svoju publiku i glavne likove, a ja se uvodim u startu kao glavni ženski lik i pokrećem radnju. Jako sam zadovoljna materijalom koji sam videla i jedva čekam da i ostali pogledaju kadrove koji su zaista prelepi. Arijel tek na kraju postaje vampirica, a kako će ona vladati podzemnim svetom, saznaćete u šestom nastavku filma.

Koji je sledeći korak u tvojoj glumačkoj karijeri?

Sledeći korak su nove predstave koje radim i nadam se nekim novim filmovima, idem na dosta kastinga, pa ćemo videti koja

će se sledeća prilika otvoriti. Nove poslovne prilike se stalno otvaraju i mi glumci stalno idemo na kastinge. Trenutno igram i predstave u Beogradskom dramskom pozorištu.

U kom gradu vidiš svoju karijeru u budućnosti, u filmu ili pozorištu?

Karijeru vidim onde gde me put nanese, volela bih da radim u raznim zemljama, na raznim jezicima... Više volim film, moram priznati, ali glumac bez pozorišta ne može.

Razgovarao: Marko Stojanović

Intervju: Željko Obrenović

Igram se s rečima dok svaka ne legne na svoje mesto

Željko Obrenović je rođen 1982. godine u Valjevu. Diplomirao je na Katedri za srpsku književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Objavio je romane „Kameno jezero“, „Talog“, „Srpski psiho“ i „Koloseum“, kao i strip „Karton siti“ na srpskom i engleskom jeziku. Veliki broj njegovih kratkih priča, stripova, filmskih i književnih prikaza publikovan je u raznim magazinima, antologijama i periodici. Roman „Srpski psiho“, priča „Ko je ubio ljubav“ i strip „Najbolji čovekov prijatelj je pas“ prevedeni su na poljski jezik.

Da li je kod tebe ljubav prema pisanju moguće odvojiti od ljubavi prema stripu, odnosno, konkretnije od ljubavi prema pisanju stripa?

Pristup pisanju proze i scenarija mi se svakako razlikuje. Danas kad se mnoge knjige pišu s jednim okom na Holivudu, i kad je dobar deo proze sinematičan, treba pisati nešto što je nemoguće, ili makar teško, adaptirati. Sa druge strane, u

scenarijima treba koristiti one prednosti koje strip-film ima nad prozom. A „ljubav prema pisanju“ je diskutabilna. Ponajviše mi, verovatno, prija osmišljavanje novog dela i povezivanje ideja i slika. Potom sledi mukotrpan proces pisanja, koji je najduži i najteži. Na kraju besomučno sređujem sve što napišem. Taj je proces kod mene najduži, ali u njemu svejedno beskrajno uživam.

Šta je po tebi nemoguće ili makar teško adaptirati?

Ne mora to da bude matematičko pisanje, tipa „Uliks“. Ima knjiga koje čak deluju kao stvorene za adaptaciju, ali zapravo nisu. Steven King je idealan primer. Kada se njegovi romani ogole, često deluju banalno jer je njihova najveća snaga u likovima. Nažalost, na platnu najčešće nema mesta za sitnice i detalje koji grade njegove likove i zato je i rezultat uglavnom takav kakav je.

Šta je to što proces pisanja čini mukotrpnim, a sređivanje besomučnim?

Kad pišem prvu ruku moram da mislim o previše toga. O jeziku, sceni, tempu, likovima, delićima slagalice, ali i slagalici kao celini. A volim da kostur priče u cugu sklopim matematički precizno. Slično je to kao s postavkom slike. Ako ona ne valja, možete nanositi koliko god želite slojeva, slika neće valjati.

Ti si strip-scenarista iz Valjeva, grada sa dugom, iako isprekidanom, strip-tradicijom. Da li si je bio svestan u svojim početnim danima? Koliko te je oblikovala?

Ne mogu da kažem da sam bio svestan te tradicije. Čak ni da bih u tim buntovnim danima želeo da bilo kakva tradicija utiče na mene. Svakako, bitno je što sam u školi stripa Milivoja Kostića upoznao vršnjake koji su gajili podjednaku ljubav prema stripu. S nekima od njih se i dan-danas družim ili saradujem. Tek kasnije sam saznao za pomenutu tradiciju. Šteta je što je ta tradicija, baš kao što si i kazao, isprekidana i što se njen kontinuitet zbog toga ne vidi. Ili se čak može

prevideti i da tradicija postoji. To se najbolje vidi po tome što je iz svakog talasa poniklo makar jedno ime koje je danas od značaja.

Zašto te dane nazivaš buntovnim?

Mislim da je dužnost svake mlade osobe, naročito umetnika, da preispituje autoritete i tradiciju. Bilo bi mi neopisivo čudno da mi, recimo, neki petnaestogodišnjak, pa čak i dvadesetogodišnjak, kaže da su mu Nabokov i Andrić omiljeni pisci. Isto tako bi mi bilo čudno da ih neki četrdesetogodišnjak ne uvrsti makar među deset omiljenih autora.

Kako je izgledala škola stripa Milivoja Kostića? Možeš li da je opišeš?

On bi nam obično govorio o kadriranju, crtačkim tehnikama i koliko je važno crtati po modelu i učiti anatomiju, a mi bismo klimali glavama, jedva čekajući da pokažemo šta smo crtali kod kuće ili da ga pitamo o stripovima koje je čitao-imao. Bilo je to sjajno druženje. Jedan od onih momenata kad shvatiš da ima još njih sa sličnim interesovanjima. Naročito je bitno što je reč o vremenu pre interneta. Do bilo kakve informacije se dolazilo jako teško. A tek do stripova, filmova, muzike... .

Što se Koloseuma tiče, vidim da je imao dugačak proces nastajanja. Zašto? Možeš li da nas provedeš kroz njega?

Nije tu reč samo o Koloseumu. Gotovo svaku knjigu sam pisao podjednako dugo, u proseku pet godina. Zapravo, pisanje traje nekoliko meseci, ali se zato sređivanje oduži na nekoliko godina. Kao neko ko nije pod pritiskom izdavača i čitalaca mogu sebi da priuštim da se igram rečima, dok svaka ne legne na svoje mesto (makar u mojim očima). Tek kad primetim da samo gubim vreme – dok su sve izmene krajnje minorne, a ja sam u međuvremenu postao i drugi čovek i drugi pisac – predajem knjigu izdavaču i okrećem se nečem novom. I onda sve iznova.

Kako kao drugi, treći i koji već čovek danas gledaš na svoje prošle knjige?

Verujem da je svakom umetniku sve što je ranije radio nedovoljno dobro, i da uvek misli da je ono što na čemu trenutno radi najbolje i najsavršenije. Čak i kad to niko drugi ne misli. I ne verujem da oni greše. Oni vide nijanse koje su drugima nevidljive i dobijaju isto tako nevidljive bitke sa sobom. Pokušavam da prethodne knjige sagledavam u kontekstu. Naprosto se nisu mogle preskočiti. Naravno da ne mislim da je „Srpski psiho“ nešto najbolje što sam napisao, ali mnogo je njih koji me i dan-danas znaju samo po prvencu. Neretko mi i sad stižu mejlovi u vezi s tom knjigom. „Talog“ je doneo naglašenu stripovsku noar estetiku, a „Kameno jezero“ je najavilo potpuno novu fazu, bližu realizmu i glavnom toku, dok je „Koloseum“, čini mi se, i stilski odskočio od svega prethodnog.

Kako kao scenarista gledaš na svoje prošle scenarije?

Da li je ista stvar kao i sa knjigama?

Moram da priznam da ih posmatram drugačije. Odnosno da sam njima zadovoljniji nego starom prozom. Doduše, mislim da imam obrazloženje za to. Kod stripova tu nije samo tekst, već i crtež i kolor i letering. Sve to je neraskidiva celina i kao takvu je i posmatram. Možda bi utisak bio drugačiji kad bih čitao baš scenarije a ne gotove stripove, ali moram da priznam da to nisam ni pokušavao.

Da li ti se proces pisanja stripa razlikuje od procesa pisanja romana?

Kod stripa najviše razmišljam u slikama i kadrovima i težim da najpre ispričavam priču bez ijedne reči naracije ili dijaloga. Jako ekonomičem rečima i kad je proza u pitanju, ali u stripu ne ostavljam ni slovo viška.

Svaki strip-scenarista ima jedan inherentan problem, naime, treba mu crtač. Tvoja potraga za istim bila je duga i mukotrpna – do te mere da si mi pre godinu i nešto dana poverio da si hteo već i da odustaneš. Šta se promenilo?

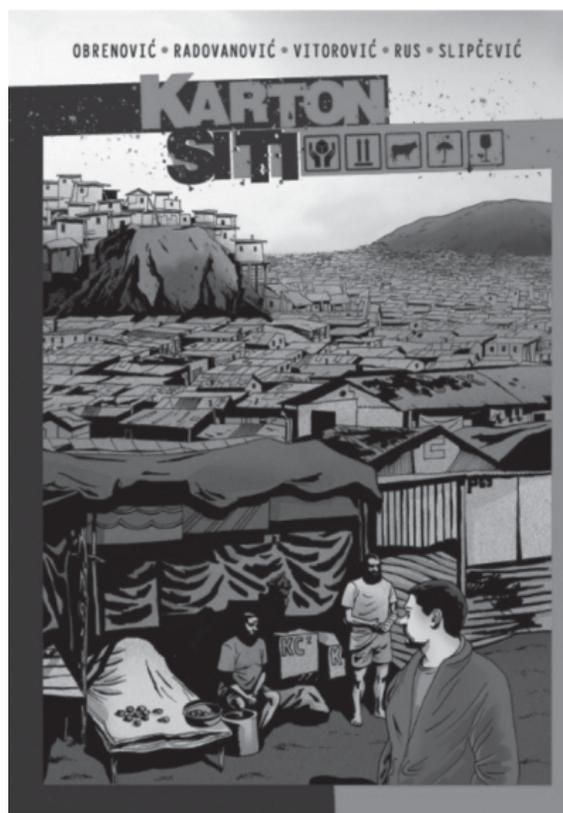
Kad pišem prozu, zavisim samo od sebe. Ako pišem svaki dan, makar jednu stranu, posle godinu dana imam roman. Ako ga nemam, sâm sam kriv. Kada je u pitanju strip, tu se stvari menjaju. Naročito što su crtači, makar oni dobri, uglavnom uhlebljeni u inostranstvu. Vremena je malo, a entuzijazma još manje. Tačno kad sam odustao od traženja novog crtača, kontaktirao me je Stefan Nastić. I dovoljno je reći da nakon manje od godinu dana iza sebe imamo skoro sto kompletnih strana.

Koliko si control freak kao scenarista, odnosno, koliko slobode daješ svom crtaču?

Kad prvi put pišem za nekog crtača, scenariji su mi neopisivo detaljni. Od toga gde ko stoji u kadru i koliki deo kadra zauzima, pa nadalje sa detaljima u kadru, fizionomijama i položajima tela, kao i, naravno, garderobom. Kako saradnja odmiče, scenariji se pročišćavaju. Skrećem pažnju na ono što mi je izuzetno važno, a ostalo prepuštam crtaču. Naročito stvari za koje vidim da mu idu od ruke. Često se iznenadim rezultatom.

Nije redak slučaj da romani počinju in medias res, ali da se in medias res završavaju, to da. Šta te je nagnalo da tako završiš Koloseum?

Jednostavno sam ljubitelj otvorenih krajeva i nedorečenosti. Takvi delovi me najviše i najduže proganjaju i kod knjiga drugih autora. Ne samo note koje su odsvirane, nego i pauze. Reč je o trenucima kad čitalac zapravo manje-više zna šta se desilo, ali ipak želi da mu se to i eksplicitno kaže. I narator „Kamenog jezera” govori o tome (pošto i taj moj roman ima

otvoren kraj, kao i izmišljeni roman čiji je autor narator), pominjući usput film „Kineska četvrt” i situaciju kad Polanski nije bio zadovoljan nijednim od alternativnih krajeva koji su napisani-snimljeni. U tom beznađu, najednom je dokučio da je zapravo najbolje da film ostane takav kakav je, bez „pravog” kraja.

Kakav bi savet ponudio mladom proznom piscu, a kakav mladom scenaristi?

Čitajte što više i učite od najboljih. To je najbolja a besplatna škola.

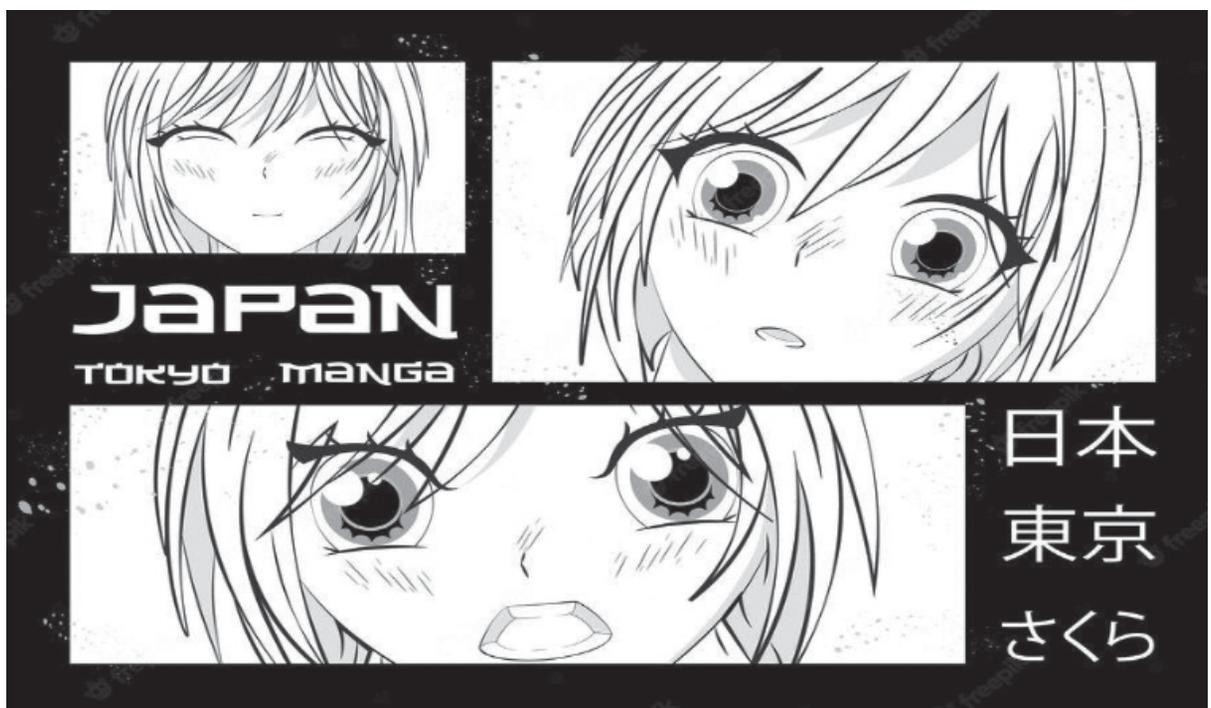

Piše: Andrijana Adamović

Japanska škola stripa

Upoznavanje Mänge

Šta je to manga? Pojam manga potiče od dve japanske reči – man (čudan) i ga (slika). Manga je japanska reč za stripove i predstavlja japanski stil crtanja stripova i animiranih filmova. Autor, manga umetnik kojih ih crta, naziva se Mangaka.

Ono što prvo možete primetiti kog mangi su **krupne, okrugle oči**, nasuprot nosa i usana koje su veoma male. Zaslužan za popularizaciju ovog umetničkog pravca, „crteža sa krupnim očima“, koji i danas asocira mnoge čitaoc na mänge je Osamu Tezuka. Zbog prepoznatljivog stila i njegovog uticaja na ostale mangake, **Osamu Tezuka** se dodeljuje titula „**oca mänge**“. Treba istaći da se manga čita s **desna na levo, od gornjeg desnog ugla pa sve na dole**. Razlog zbog koga se mänge čitaju na ovaj nama neobičan način je u samoj tradiciji japanskog pisma koje se takođe čita po ovom šablonu, s desna na levo. Glavna razlika između evropskih i američkih stripova u odnosu na japanske mänge je upravo u **načinu čitanja** priče i **boji**

štampanja. Dok su američki i evropski stripovi najčešće štampani u boji i čitani klasično s leva na desno, manga ima unikatno, suprotno-smeran način čitanja. Na početku ovo može delovati zbunjujuće, ali kada jednom okrenete vašu mangu naopačke i udubite se u priču, nećete ni primetiti ovu razliku. Mänge su uglavnom štampane u **crno-belim** izdanjima, ali naslovna i par prvih početnih strana mogu biti i u boji. Format u kome se štampaju mänge je 130x190 milimetara. Ovaj format je kod nas prepoznatljiv za romane. Pored fizičkih kopija sve popularniji su i **besplatni sajтови** na kojima se mänge mogu čitati poput: 1stkissmanga.io/, w13.mangafreak.net/, m.manganelo.com/ i [28 PRESSING](http://www.itd.</p></div><div data-bbox=)

U Japanu su mange sastavni deo popularne kulture, ali i svakodnevnog života, kao što je kod nas nekada bilo popularno čitanje novina uz kafu. Mange se u Japanu objavljuju u obliku serijala, odnosno jedna manga čini jedno poglavlje. Serijali predstavljaju nastavke i nadovezuju se radnjom jedan na drugi. Manga se smatra **kulturnim fenomenom** jer je popularnost stekla širom sveta. Bez obzira na uzrast i pol, u Japanu apsolutno svi čitaju mange. U svetu i u Srbiji manga je najviše voljena i čitana od tinejdžera.

Iako ne postoje pravila i ograničenja pri čitanju manga, kako bi novim čitaocima bilo lakše da se snađu u obilju ponude ovih stripova, napravljena je kategorizacija:

Shōjo: U bukvalnom prevodu shojo označava ženski strip. Ovaj žanr za ciljnu grupu čitala ima tinejdžerke, devojke mlađe od 18. godina. Glavni likovi su uglavnom devojke oko kojih se gradi priča. Teme ovog žanra su: romansa, magija, život u školi ispunjen ljubavnim i komičnim situacijama.

Najpopularnije Shōjo mange:

Fruits Basket – Priča prati, siroče, Thoru Honda koja nakon upoznavanja Yuki, Kyo i Shiguro Sohma otkriva da su članovi porodice Sohma prokleti zodijskim kletvom. Kletva ih pretvara u životinje zodijska, kada su uplašeni, pod stresom ili zaljubljeni. Manga je smešna i romantična, članovi porodice Sohma se bore za pažnju Thoru koja pokušava da uspostavi mir i razumevanje između njih.

Nana – Manga prati dve Nane, Nanu O. koja želi da se samo ostvari u muzičkoj karijeri i Nanu K. koja se useljava i kreće da živi sa svojim dečkom. Njih sve su potpuna suprotnost, vode ih drugačije ambicije i snovi, ali vremenom postaju najbolje prijateljice i pomaže jedna drugoj da odrastu i reše životne probleme.

Sailor Moon – Srednjoškolke koje imaju super moći i spašavaju svet od zla, postoji li nešto zanimljivije? Sailor Moon je zanimljiva manga jer govori o priljeteljstvu i borbi između dobra i zla uz ljubavne elemente.

Maid Sama! – Između ljubavi i mržnje, ova manga će vas nasmejati do suza. Misaki i Takumi se neprekidno nadmeću oko ocena, sportskih aktivnosti pa čak i broja ljubavnih priznanja, nesvesno se zaljubljujući jedno u drugo.

Kamisama Kiss – Ljubavna komedija između srednjoškolke i Boga, koja će vam istopiti srca. Kada Nanami pristane da radi u božijem hramu Tomoe, otkriće novi svet magičnih stvorenja i nove emocije njenog srca.

Shōnen: Publiku ovog žanra obično sačinjavaju muškarci mlađi od 18. godina. Ovaj žanr manga najčešće kao glavnog lika ima muškog protagonistu. Teme koje se najčešće nalaze u ovim mangama su: borba između dobra i zla, treniranje i usavršavanje borilačkih veština, sazrevanje, snaga priljeteljstva

i bratstva, duga avanturistička putovanja i potrage itd.

Najpopularnije Shōnen mange su:

One Piece – Radnja prati mladića Monkey D. Luffija koji, inspirisan piratskim načinom života, sa svojim idolom Red Haired Shanks-om kreće u potragu za skrivenim mističnim blagom The One Piece. Manga prati njegovo gusarsko putovanje i izazove sa kojima se susreće. One Piece je najprodavanija manga svih vremena, što je samo još jedan od razloga zbog kojeg treba da pročitate ovo izvanredno delo.

Fullmetal Alchemist – Dva brata pokušavaju da alhemijom ožive mrtvu majku, ali umesto toga gube delove sebe. Kako bi se vratili u normalu kreću u potragu za legendarnim magičnim kamenom koji može da ispuni svaku želju.

Black Butler – Ciel, naslednik podzemne Londonske kriminalne bande, sklapa dogovor sa đavolom koji postaje njegov batler. Ciel je prodao svoju dušu đavolu zbog osvete i želje da sazna ko i šta se krije iza smrti njegovih roditelja.

Attack on Titan – Borba između titana, monstruma koji jedu ljude i ljudi vas neće ostaviti ravnodušnim! Manga je puna akcija, fantazije, post-apokaliptičkog i mračnog scenarija.

Za razliku od Shoja i Shonen manga, **Josei i Seinen** su namenjeni starijim osobama. Najpopularnije Josei mange su: **Paradise Kiss, Wotakoi: Love is Hard for Otaku, Chihayafuru, Princess Jellyfish, Aisuru Hito...** Dok Seinen mange koje ne smete da propustite čine: **Jojo's Bizarre Adventure: Steel Ball Run, Monster, Berserk, Vinland Saga, Grand Blue, Akira...**

Termin **manga** japanci koriste isključivo za **strip**, dok se svuda u svetu i kod nas upotrebljava isključivo za japanski strip. U Japanu možete pronaći specijalne striparnice koje prodaju isključivo mange.

Sa prevodenjem mangi na **engleski** i njihovom **ekranizacijom** kroz **anime**, njihova popularnost i potražnja je rasla, te danas i u evropskim gradovima možete naći odeljke ispunjene mangama.

Ono što je proslavilo mangu je anime – animirana serija čija je priča nastala na osnovu mange i koja se emituje na televiziji. Sigurno ste gledali ili čuli za **Pokemone, Zmajevu Kuglu, Beležnicu smrti, Napad titana...** Svi ti animei vode svoje poreklo u mangama, na osnovu kojih pisan scenario i kreirana animacija.

Širenje ove popularne kulture i grane stripa i u Srbiji omogućila je izdavačka kuća **Darkwood** koja je 2013. godine ponudila u prodaji izdanja serijala Naruta i One Piece. S obzirom na to da je mange moguće kupiti i kod nas, kao i čitati ih besplatno na navedenim sajtovima, ovo je pravo vreme da se upoznate sa japanskom školom stripa.

Return to Monkey Island

Nova avantura na ostrvu majmuna

Dešava se često da tvorci nekog uspešnog proizvoda u industriji zabave posle duže pauze naprave nastavak, koji ne uspe da se kvalitativno približi originalu i u najbolju ruku predstavlja prijatno nostalglično prisećanje. Da to ne mora da bude slučaj pokazuje šesta igra u legendarnom serijalu avantura sa takozvanim point&click izvođenjem, „Return to Monkey Island“. Najavljena u aprilu ove godine (i to 1. aprila), već u septembru se pojavila za PC i za konzole početkom novembra, i zaslužno naišla na odličan prijem kod ljubitelja ovog dugovečnog serijala.

Nakon što je kompanija Disney kupila slavni Lucasfilm, čiji je ogranak LucasArts – proizvođač igara iz serijala Monkey Island, dva od tri izvorna tvorca serijala su napokon uspeli da izdejstuju dozvolu da naprave prvu punokrvnu Monkey Island igru još od 2000. godine i naslova „Escape from Monkey Island“. Pošto su Ron Gilbert i Dejv Grosman nekoć napustili LucasArts posle prva dva nastavka, bilo je prikladno da se njihova nova igra nastavi na kraj drugog dela, „LeChuck’s Revenge“ iz 1991. godine, koji je imao konfuzan završetak, oko kog su se vodile brojne rasprave, a koje tek ovaj svojevrsni „među-nastavak“ razjašnjava.

Bilo kako bilo, opet se družimo sa „moćnim piratom“ Gajbrašom

Tripvudom, koji će ponovo pokušati da odgonetne nikad otkrivenu tajnu Majmunskog ostrva, koja je bila zapostavljena u kasnijim nastavcima. Kroz te pustolovine, još jednom će doći u sukob sa zombi gusarom, kapetanom po imenu Le Čak, a pojavljuju se i voljeni likovi kao što su Elejn Marli, brbljiva lobanja Marej, enigmatična Voodoo Lady i drugi. Kao u prvom delu, „The Secret of Monkey Island“ (iz 1990. godine), dobar deo igre dešava se na ikoničnom ostrvu Méléé, dok avantura Gajbraša kasnije vodi i na neka potpuno nova i jednako živopisna ostrva. Naravno, izuzetno važan sastojak u prijemčivosti Monkey Island igara jeste prepoznatljiv i uspeo humor, čime mnogo doprinosi stara glumačka ekipa koja je na okupu, poglavito neponovljivi Dominik Armato u ulozi Gajbraša i Aleksandra Bojd kao Elejn.

Sa igračke strane, šesti Monkey Island je poslovično dobro skrojena avantura, iako je osetno lakša od prethodnika. Kada su avanture starog kova nastajale, podrazumevalo se da će igra ma kojeg žanra pružiti igračima znatan izazov, dok proizvođači avantura danas ciljaju na to da se igrači zabavljaju, ali i da se zbog zagonetki ne „zaglavljaju“ prečesto i da se radnja time brže odmotava. Relativnoj jednostavnosti ide u prilog i udoban i funkcionalan interfejs kojim upravljamo Gajbrašem, sveden na samo levi i desni taster miša.

„Return to Monkey Island“ donosi izmenjen vizuelni stil, što je u skladu sa stalnim promenama u grafičkom prikazu od igre do igre ovog serijala. Posle prva dva „pikselizovana“ dela i trećeg koji je izgledao kao prelepi crtani film (a koji su predstavljali grafički detaljne i za to vreme raskošne 2D igre kakvim tadašnje mogućnosti 3D prikaza nisu mogle da pariraju), usledila je grublja 3D grafika sa četvrtim nastavkom i petim koji je to izbrusio. Ovog puta, autori su odlučili da igru vrate u dve dimenzije, grafičkim stilom koji je jednostavan i dopadljiv, ako već ne i visokobudžetan. Muzička pratnja je vrlo dobra, a ponovo su je komponovali Majkl Lend, Klint Bajakian i Piter Mekonel, koji su stvarali upečatljivu muziku prethodnih nastavaka. Sve u svemu, „Return to Monkey Island“ je igra stvorena za brojne fanove ovog serijala, koji ne bi trebalo da je propuste.

СТУДЕНТСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НИШ

Ниш, Шуматовачка бб
018/ 523 364, 523 120, 523 411

Академски фолклорни ансамбл "ОРО"

Велики народни оркестар

Академски мешовити хор

Академски женски хор

Академско позориште

Психолошко саветовалиште
за студенте СКЦ-а Ниш

Књижевно-трибински и
документарни програм

Издавачка делатност

Музичко-сценски програм-
концерати, перформанси

Ликовни програм- изложбе

Филмски програм

Међународни студентски
фестивал фолклора

Међународни студентски
позориши фестивал Урбанфест

Светосавски бал

www.skc-nis.com

Студентски центар Ниш
Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš
Ustanova za standard studenata
Republike Srbije
Aleksandra Medvedeva br. 2
www.scnis.rs, info@scnis.rs
tel/fax 236-686, 226-487, 231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski
restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski
restoran - Velikotrnavska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski
restoran - Gradsko polje bb

House caffe - klub studenata u Velikotr-
navskoj 2 , kod Medicinskog fakulteta

Klub Ekonomskog fakulteta -
Trg Kralja Aleksandra 11

